

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47
Aralık 2016 December 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İSLAM AİLE HUKUKUNDA "TAHLİL" "TAHLİL" IN ISLAMIC FAMILY LAW

Rifat USLU*

Öz

İslam aile hukukunda yanlış anlaşılan, hatta istismar edilen hususlardan birisi de "tahlil" konusudur. Sanki tahlil, danışıklı olarak evlenip-boşanma imiş gibi ifade edilmeye çalışılmakta ve bundan yola çıkılarak danışıklı olarak yapılan ve kitabına uydurulmaya çalışılan uygulamalar için de aynı kökten türeyen, ancak klasik fıkıh kaynaklarında geçmeyen ve sonradan kullanılmaya başlanan "hülle" tabiri kullanılmaktadır. Biz bu çalışmamızda "tahlil" in mahiyeti, tahakkuku ve bu konuda mezhep imamlarının görüşleri üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Tahlil, Hülle, Talak, Ric'î talak, Bain talak ve İddet.

Abstract

Tahlil" is one of the topics that misunderstood even abused in Islamic family law. This term defining as if pre-arranged marriage/divorce therefore using hulle term that derived from same origins. But hulle term not listed in classical fiqh resources and was used later periods. In this study we stress the nature and accrual of tahlil and the opinions of Madhhab scholars in this topic.

Keywords: Tahlil, Hülle, Divorce, Ric'î talak, Bain talak and Violence.

GİRİŞ

Araştırmamız talakla alakalı bir konu olduğundan, talak da kısaca nikâhın sona ermesi demek olduğu için, esas konuya girmeden önce nikâh ve talak hakkında kısa bir bilgi vermenin yerinde olacağı kanaatındayız. Aile olabilmenin en belirgin çizgisi nikâhtır. Zira nikâh, birbirine yabancı olan iki kişiyi aile yapar. Belli usuller dairesinde meşru bir akitle çiftlerin bir araya gelmesine nikâh denir. Nikâh akdi, hedef ve gayesi belli bir anlaşmadır. Allah, nikâh olmadan bir araya gelmelere rahmet nazarıyla bakmaz. Nikâh olunca da eşlerin birbirine ve evlatlarına karşı güler yüze davranması bile rahmete vesile olur. Kur'an'da "Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindedir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır." (Rum, 30/21) buyrulurken, evliliğin Allah'ın varlık ve kudretinin bir delili oluşu üzerinde durulmuş ayrıca eşlerin birbirine karşı sevgi ve şefkat duymaları gerektiğine yer verilerek evliliğin temel rükunları ifade edilmiştir. İslam Hukukunda evliliğin geçerli olmasının bir takım şartları vardır. Bu şartlardan biri de nikâh akdinin ömür boyu devam etmeye yapılmasıdır. Bundan dolayı belli bir süre için evlenmek yasaklanmıştır. Çünkü çiftlerin daha başlangıçta, belli bir zaman sonra boşanmayı düşünmeleri, evlilikten beklenen neticelerin ortaya çıkmasına engel olacaktır. Evlilik birliği, bütün dinlerde kurulması ve korunması teşvik edilen bir müessesedir. Esas olan bu birliği yaşatmak ve günü birlik olumsuz sebeplerden dolayı yıkmaya teşebbüs etmemektir. Allah katında en sevimsiz helal boşanmadır. (Ebu Davud, talak/3). En son çare olarak başvurulmasına müsaade edilen boşamanın, kötüye kullanılarak olumsuz neticeler doğmasına engel olmak ve evliliğin devamını sağlamak için bazı tedbirler alınmıştır. Boşamanın şakasının da ciddisinin de aynı sonucu doğuracağı bildirilmiş ve meselenin önemine binaen aşağıda da üzerinde durulacağı üzere talak üçle sınırlandırılmıştır. Ayrıca boşamanın sevilmeyen bir tasarruf olduğu Hz. Peygamber tarafından da sık sık ifade edilmiştir. "Allah katında helalin en sevimsizi talaktır" (Ebu Davud, talak/3), "Zevk için eş değiştiren kadın ve erkeklere Allah lanet etsin" (Ahmet Naim,11/331), "Hangi kadın, (ayrılmayı gerektirecek) bir sebep yokken kocasından boşanma talebinde bulunursa, kendisine cennetin kokusu haramdır" (Tirmizi, talak/11) hadisleri bunlardan bazılarıdır. Bunun için tarafların ufak tefek geçimsizliklerden veya erkeğin, hanımında hoşlanmadığı bir kısım huyların bulunmasından dolayı hemen boşanma yolunu seçmesi, dinin hoş görmediği bir tasarruftur. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de " Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz. (Nisa, 4/19) buyrulmaktadır. Hz. Peygamber de "Mümin bir kimse, hanımından hoşlanmadığı bir huya karşı hoşnutsuzluğunu ondan tamamen alakasını kesecek duruma getirmesin. Çünkü beğenmediği bir

* Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Fıkıh Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

huyyla karşılaşırsa dahi, onda başka bir huyu beğeniyordur.” (Müslim, rada/61) hadisi ile bu hususa dikkat çekmiştir.

Ancak şartlar boşanmayı gerektiriyorsa o zaman en son çare olarak Allah'ın sevmediği bir helal olan talaka başvurulabilir. Bu hakkın kullanılması esnasında bile, boşanmalardan sonra barışmaya ve geri dönüşe imkân tanımak için, Kur'an-ı Kerim boşama hukukunu bizzat kendi düzenlemiştir. Üç talak bunun için vaz' edilmiştir. Üç talak, üç boşama hakkı demektir. Bozulan aile dengesinin yeniden düzelmesi için tanınan bir genişliktir. Şüphesiz eşler arasında tartışmalar, anlaşmazlıklar olabilir. Bu gibi hallerde bağların tamamen kopmaması için erkek bir talak hakkını kullanır. Bir sebepten dolayı eşini boşayıp pişmanlık duyan kişiye ric'at veya tecdid-i nikâh ile evliliği devam ettirme şansı verildiği gibi, ikinci talaktan sonra da böyle bir şans verilir. Ancak farklı görüşler olmakla beraber gerek bir defada gerekse ayrı ayrı üç talak verilirse aşağıda tarifi yapılacağı üzere “beynünet-i kübra” sabit olacağından, araştırma konumuz olan “tahlil” bulunmadıkça geri dönüş mümkün değildir. Bunun için üç talaka tevessül ihtiyata aykırıdır. Nimete nankörlük, talakın üç olması hikmetine de zıttır. Artık bunun neticesine katlanmak icap eder. (Bilmen, 1976:2/213. Bu sebeple talak-ı ric'î, talak-ı bain, beynünet-i suğrâ ve beynünet-i kübrâ gibi tabirler de İslam aile hukuk literatüründe yerini almıştır.

I-TALAK VE KISIMLARI

Talak lugatta, “mutlak surette bağı kaldırmak, çözmek ve salıvermek” (Razi,1993:483) anlamına gelir. İstilahta ise, “nikâh akdini ortadan kaldırmak” demektir. (Molla Hüsrev, 1967:1/358). Talak çeşitli yönlerden bir takım kısımlara ayrılmıştır. Bu taksimattan biri de boşanan kadına geri dönmeye imkân verip- vermeme itibariyle, ric'î ve bain diye yapılan taksimattır.

A-Talak-ı ric'î

Kur'an-ı Kerim'de, “Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer onlar Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helal olmaz. Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler. Kadınların da ödevlerine denk belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakimdir”. (Bakara,2/228) buyrulmaktadır. Dolayısıyla bu ayet, yeniden nikâh akdine ve mehir tespitine lüzum olmaksızın, kadının rızasına da bakılmaksızın, kadının iddet müddetiyle sınırlı olarak, erkeğe geri dönme imkânı vermektedir. Erkeğin geri dönüşüne imkân veren talaka, ric'î talak denmektedir. (Mehmet Zihni Efendi,2014:1377). Bu dönüş, bain olmayan birinci ve ikinci talaktan sonra iddet bitmeden müracaat edildiği zaman olur. İddet bitince ric'î talak, bain talaka dönüşür, binaenaleyh yeni bir akit olmadan erkeğin hanımına dönme imkânı kalmaz. (Zuhayli,1989:7/432).

Talakın ric'î olması için şu şartları ihtiva etmesi gerekmektedir.

a-Talak, hakiki bir dühulden sonra vaki olacak.

b-Bir ıvaz karşılığı olmayacak.

c-Talak sarıh lafızlarla vaki olmuş olacak.

d-Üç talakın tamamı zikredilmiş olmayacak.

e-Talak sırasında şiddet, mübalağa, kuvvet ve beynünet gibi lafızlardan kaçınılmış olacak. (İbn Abidin, tsz:2/575). Talakı ric'inin hükmü ise, iddet bitinceye kadar nikâh devam eder. Ancak boşama haklarından biri kullanılmış olur. İddet içerisinde dönüş olmamış ise nikâh ortadan kalkar. Eğer üç talak ile boşama olmamış ise yeni bir nikâh ve mehir ile evlilik devam eder. Ancak iddet bittikten sonra kadın hür hale geldiği için rızası olmadan kocası onu alamaz. Kadın dilerse başka bir erkekle de evlenebilir.

B-Talak-ı bain

Talakı bain ise, “Zevceye duhulden önce vaki olan veya duhulden sonra beynünet ifade eden kinaî bir lafız ile îka edilen veya sarıh bir lafızla yapıp da sarahaten veya işaretten üç adedine veya bir ıvaza mukarin bulunan veya beynünete delalet eden bir vasıfla tavsif veya bir şeye teşbih edilen talak” şeklinde tanımlanır. (Bilmen,1976:2/175). Talakı bain, beynünet-i suğrâ ve beynünet-i kübrâ diye ikiye ayrılır.

a-Beynünet-i suğrâ

Bir veya iki talakı bain ile meydana gelen ayrılığa talakı bain denir. (Bilmen, 2/175). Talakı bainin hükmü şudur. İddeti içerisinde veya iddetten sonra kadının rızası ile yeni bir akit ve yeni bir mehir tespiti ile evlenmek mümkündür. Talakı ric'ide olduğu gibi, erkeğin sahip olduğu talak hakkı noksanlaşır. Karı koca arasında varis olma hakkı kalkar.

b-Beynünet-i kübrâ

Mutlak olarak üç talak ile yapılan ayrılığa beynünet-i kübrâ denir. (Bilmen,7/175). Bu boşama ile evlilik bağları tamamen kopar. Karı koca arasında varislik hakkı kalmaz. Kadın kendisini boşayan erkeğe muvakkat olarak haram olur. Kadın başka bir erkekle evlenip, o kocasından ayrılmakla veya kocasının ölmesiyle boşta kalıp iddet bekledikten sonra birinci kocasına helal olur. (Zuhayli, 7/432-440) Buna da araştırma konumuz olan “tahlil” denir.

II-ŞER'İ TAHLİL

İnsanlar arasında her türlü beşeri münasebetleri tanzim eden İslam Dini, insan neslinin devamı için evlenmeyi emretmiştir. Evliliğin icabı olan nikâh, aklen ve şer'an caiz ve faydalı olduğu gibi, nikâh akdine son verilmesi demek olan talak da caiz ve bazen de faydalı olur. Boşamak da nikâh gibi beşeri ihtiyaçların bir neticesidir. Ancak boşamayı icap eden bir mecburiyet olmadıkça buna başvurulmaması gerekir. Meydana gelen bir mecburiyet halinde ise bir veya iki talakla zarureti gidermek yerinde olur. Üç talaka başvurulması ise nikâh nimetine karşı yapılan bir nankörlüktür. Bundan dolayı bir erkeğin sahip olduğu talak yetkisini tamamen elden çıkarması halinde, nikâha karşı nankörlüğe ceza olarak, üç talakla boşadığı hanımla yeniden nikâhlanmasını müşkil hale getirmek, diğerlerinin de ders alıp rastgele talak kelimesini kullanarak, nimete nankörlük yapmamaları için hikmetin gereğidir. Şu kadar var ki, bu manevi bağı tekrar tesis etmek imkanını da tamamen ortadan kaldırmak cemiyet hayatının ihtiyaçlarına tamamen muvafık olmayacağı cihetle o kadınla, erkeğin yeniden evlenme meselesi, koca için ruhî bir ceza, vicdani bir azap olacak olan şer'î tahlil usulüne bağlanmıştır. Gerçekten "tahlil" müessesesi nikâh akdine nankörlük eden için manevi bir ceza olup, erkek ile boşadığı kadının yeniden birleşmesi için büyük bir engeldir. Çünkü o kadının, boşayan erkeğe helal olması için aşağıda üzerinde geniş bir şekilde durulacağı üzere, kadının başka bir erkekle sahîh bir nikâhla nikâhlanması ve ailevi hayatı yaşamaları şart koşulmuştur. Böyle bir durum ise iffet ve namusuna düşkün akl-ı selim sahibi herkese ağır gelen bir hadisedir. Sadece nikâhlanmak ile bu nefret durumu meydana gelmeyeceğinden dolayı, ailevi hayatın yaşanması icap etmektedir. Burada ifade etmek gerekir ki, bir kadının yabancı bir erkekle meşru bir münasebet temin etmesi, nasıl ki bir meşru akit ile meydana geliyorsa, ikinci bir erkek ile de münasebetin tesisi için de yine meşru bir akit icap eder. Bununla beraber kadın ikinci bir nikâha mecbur değildir, dilerse hiç evlenmeyebilir. İsterse bir başka erkekle evlenip, onunla yaşar, sonra o koca vefat eder veya kendi arzusuyla boşarsa, aşağıda konu ile ilgili mezheplerin görüşleri ele alınırken görüleceği üzere, bu kadın iddetini bekledikten sonra dilerse eski kocasıyla evlenir, dilerse evlenmez. Kadının ikinci bir şahısla evlenmesi, meşru olarak meydana gelip, meşru olarak son bulmasından ibarettir. Yoksa şarta bağlı, muvazaalı bir nikâh mevzu bahis değildir. (Bilmen,2/111-112)

A-Tahlilin manası ve meşruiyyeti

(ح ل ج)harflerinden türeyen ve lügat itibariyle bir şeyi helal kılmak manasına gelen "tahlil", ıstılahta "haramlığı kaldırarak evvelki zevc için yeni bir nikâhın helal olmasına vesile olan bir muameledir ki buna "hülle" de denir. (Bilmen, 2/176; Erdoğan, 2010:536) Ancak "hülle" tabiri Türkçede kullanılmaktadır. (Köse, hülle md.) Meşruiyyeti kitap, sünnet ve icm'a ile sabittir.

a-Kitap

Tahlilin meşruiyyetini Bakara suresinin 230. Ayeti kerimesi ifade etmektedir. İfade ettiği hükümlerin birbirine bağlılığı itibariyle konunun daha iyi anlaşılması için bir önceki ayeti de burada almanın yararlı olacağı kanaatındayım. "Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir. Kadınlara verdiklerinizden (boşama esnasında) bir şey almanız size helal olmaz. Ancak erkek ve kadın Allah'ın sınırlarında kalıp evlilik haklarını tam tatbik edememekten korkarlarsa bu durum müstesnadır. (Ey müminler!) Siz de karı ile kocanın, Allah'ın sınırlarını, hakkıyla muhafaza etmelerinden kuşkuya düşerseniz, kadının (erkeğe) fidye vermesinde her iki taraf için de sakınca yoktur. Bu söylenenler Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerdir." (Bakara, 2/229). Ayetin nüzul sebepleri arasında şu hadise de zikredilmektedir. Cahiliye döneminde bir erkek karısını boşar, sonra kadının iddeti bitmeden sözünden döner, kadın boş olmazdı. Erkek bunu yüzlerce defa yapsa söz yine kocanın olurdu. Bir gün bir kadın Hz. Aişe'ye gelerek kocasının boşayıp, dönmesinden ve bundan gördüğü zarardan şikâyet etti. Hz. Aişe, kadının şikâyetini Peygamber Efendimize arz etti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. (Emiroğlu, 1974:1/235) Bu ayette ric'î talakın hükümleri bildirildikten sonra, üçüncü bir talakın hükmünü beyan etmek üzere "Eğer erkek, kadını (üçüncü defa) boşarsa ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helal olmaz. Eğer bu kişi de onu boşarsa (her iki taraf da) Allah'ın sınırlarını muhafaza edeceklerine inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde beis yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Allah bunları bilmek, öğrenmek isteyenler için açıklar." (Bakara, 2/230) ayeti nazil olur. Bu ayetin iniş sebebi olarak da kaynaklarda şu olay zikredilir. Temime binti Abdurrahman el-Kurazi amcasının oğlu Rifaa b. Vehep b. Atik el-Kurazi ile evliydi. Abdurrahman, Temime'yi üçüncü defa boşadı. Bu defa kadın Abdurrahman b. ez-Zübeyr el-Kurazi ile evlendi. Sonra Peygamber Efendimize gelerek, ben, Rifaa'nın karısı idim. Rifaa beni boşadı ve talakım kesinleşti. Bundan sonra Abdurrahman b. Ez-Zübeyr ile evlendim. O'nun yanında az kaldım. Abdurrahman bana yakın olmadı, beni boşadı. Şimdi eski kocam, amcamın oğlu Rifaa'ya varabilir miyim? Dedi. Hz. Peygamber tebessüm ederek, Rifaa'ya dönmek mi istiyorsun? Hayır, Abdurrahman senin, sen de O'nun balcağızından tatmadıkça Rifaa'ya varamazsın, buyurdu. Temime bir müddet bekledikten sonra tekrar Allah Rasülüne müracaat etti ve eski ifadesini değiştirerek, kocam bana yakın olmuştu, Ya Rasülallah! Dedi. Hz. Peygamber, Temime'ye inanmadı ve evvelce yalan söyledin, şimdi de ben sana inanmıyorum, dedi. Bunun

üzerine Peygamberimiz vefat edinceye kadar bekledi. Sonra Ebu Bekr'e gelerek, Rifaa ile evlenmek için izin istedi. Ebu Bekr, sen Rifaa'ya varamazsın dedi. Temime bu defa Ebu Bekr vefat edinceye kadar bekleyip, O da vefat edince Hz. Ömer'e gelerek izin istedi. Hz. Ömer, eğer Rifaa'ya dönersen seni recmederim, deyince Temime eski kocasına dönemedi. (Emiroğlu, 1/237-238). İlgili ayet her ne kadar Rifaa-Temime hadisesi hakkında nazil olsa da hükmü umumi olup, kıyamete kadar bakidir. Gerek ayette geçen (تتج حتى) lafzı, gerekse ayetin nüzul sebebi olarak zikrettiğimiz olay, araştırma konumuz olan "tahlil"i açık bir şekilde ifade etmektedir. Hemen hemen bütün tefsirlerde de ayetin, tahlilin meşruiyetine delil olduğu ifade edilmektedir.

"Nikâh" kelimesi Arap dilinde müşterek lafızlardan olup, bazen sadece "akit" manasına, bazen sadece "cinsi münasebet" manasına, bazen de her ikisine birden kullanılmaktadır. Nitekim: " Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da, henüz zifafa girmeden onları boşarsanız, onları sayacağınız bir iddet süresince bekleme hakkınız yoktur. O halde onları (bir bağışla) memnun edin ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın. (Ahzab, 33/49) ayetindeki nikâh kelimesi sadece akit manasına gelmekte, "Nikâh çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlarda akılcı bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin. (Nisa, 4/6) ayetinde de nikâh kelimesi cinsi münasebet manasında kullanılmıştır. Nikâh kelimesinin akit ve cinsi münasebet manalarında beraber kullanıldığına ise, tahlil ile alakalı olan " Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helal olmaz" (Bakara,2/230) ayeti bir örnektir. Bu ayette geçen (تتج) kelimesinin hem vat'ı hem de akit manasına olduğu hususunda adeta ittifak vardır. Sadece Said b. El-Müseyyeb (94/712) buradaki nikâh kelimesinin sadece akit manasına geldiğini söyler ve der ki; nikâh kelimesi zikredildiği zaman her ne kadar vat'ı ve akit manasında kullanılıyorsa da bir karine olursa o zaman sadece akit manasına kullanılır. Burada ise akit manasına olduğuna karine vardır. Karine ise nikâh kelimesinin (تتج) lafzıyla müennes vezninde gelerek kadına izafe edilmesidir. Zira akit hem kadın hem de erkek tarafından olur. Vat'ı ise sadece erkek ile kaim olur. Kadın ise vat'ın mahallidir. Bundan dolayı buradaki nikâh sadece akit manasındadır. Tahlilde nikâh yeterli olup, vat'ı şartı yoktur, der. (İbn Rüşd, 1982:2/87; Kasani,1998:4/408; Ceziri, tsz:4/78) Ancak bu görüş ulemanın ittifakıyla reddedilmiştir. Bu görüşle amel eden hâkimin hükmünün red olunacağı fıkıh kitaplarında yer almaktadır. Hatta Said b. El Müseyyeb'in bu görüşünden ayrılıp, cumhurun görüşüne rucu' ettiği İbn Abidin tarafından kaydedilmektedir. (İbn Abidin, 5/538). Yukarda da ifade edildiği gibi bütün tefsirlerde ayetteki nikâh kelimesinin vat'ı manasına da geldiği zikredilmektedir. Biz burada sadece Fahreddini Razi'nin(606/1210) Tefsiri Kebirinde yer alan bilgiyi aktarmakla yetineceğiz. "Cumhur müctehidler görüşüne göre, üç talakla boşanan kadının birinci kocaya helal olması beş şarta bağlıdır. 1- Birinci kocadan dolayı iddet bekleyecek, 2-İkinci koca ile sahih bir nikâhla nikâhlanacak, 3-İkinci koca vat'ı edecek, 4-Sonra ikinci koca boşayacak ve 5-Sonra ondan da iddet bekleyecek. (Razi, 1938: 6/111-112)

b-Sünnet

Usulüne uygun olarak meydana gelen tahlilin meşruluğuna delalet eden hadisler de, hadis kitaplarında yer almaktadır. Konu ile ilgili Hz. Aişe validemizden rivayet edilen hadisler konumuz açısından en önemli delillerdendir.

1- Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre, "Rifaa'nın karısı Peygambere gelerek, ben Rifaa'nın nikâhında idim. Beni üç talakla boşadı ben de Abdurrahman b. Zübeyr ile evlendim. Ama ondakini elbisenin saçağı gibi buldum, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber gülümseyerek, Rifaa'ya dönmek mi istiyorsun? Hayır, sen onun balcağızını, o da senin balcağızını tatmadıkça dönemezsin" buyurdu. (Davudoğlu, 1977: 7/313)

2- Yine Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre, "Rasulullah'a bir adamın evlenip de boşadığı bir kadın başka kocaya varır da o kocası cinsi münasebetten evvel onu boşarsa, birinci kocasına helal olur mu? Diye soruldu. Peygamberimiz hayır, ikinci kocası onun balcağızını tatmadıkça helal olmaz, buyurdu" (Davudoğlu, 1977: 7/315)

3- Konu ile ilgili üçüncü hadis de Hz. Aişe'nin rivayetidir. Hz. Aişe'nin rivayet ettiğine göre, "Bir adam karısını üç talakla boşadı. O kadın başka bir erkekle evlendi. Sonra onu cinsi münasebette bulunmadan boşadı. Bunun üzerine ilk kocası o kadınla tekrar evlenmek istedi. Mesele Rasulullah'a soruldu. Hz. Peygamber hayır, ikinci kocası onun balcağızından, birincinin tattığı gibi tatmadıkça onunla evlenemez, buyurdu" (Davudoğlu, 1977: 7/316). Hadislerde geçen (عسيلة) kelimesi, bal manasına gelen (عسل) kelimesinin ism-i taşiri olup balcağız demek olup, cinsi münasebetten kinayedir. Cinsi münasebetin tadı bala benzetilmektedir. Gerek Hz. Aişe'den rivayet edilen ilgili hadisler, gerekse şartlarına uygun olmayan şekilde yapılan tahlili yasaklayan hadisler tahlilin meşruiyetini göstermektedir.

c- İcma'

Ulemanın, şartlarına uygun olarak meydana gelen tahlili kabul etmeleri de bunun meşruiyetini göstermektedir.

B-Mezheplerin tahlil ile ilgili görüşleri

Mezhepler, hanımını üç talakla boşayan bir erkeğin, tekrar o kadınla evlenebilmesi için o kadının başka bir erkekle evlenmesi, onunla ailevi hayat yaşaması sonra da ondan boşanması gibi meselelerde ittifak ederken, meşru bir tahlil için her mezhebin kendisine has şartları vardır. Bu başlık altında da ana hatlarıyla bu şartları ele alacağız.

a-Hanefi Mezhebi

Bu mezhebe göre, tahlilin meydana gelebilmesi için şu şartlar vardır. 1-Evvelki koca ile yeni bir nikâhın helal olması için, ikinci koca ile yapılan nikâhın, sahih bir nikâh olması şarttır. Bundan dolayı nikâhın sıhhati için gerekli şartlar bulunmadığından nikâh fasit olursa veya efendisinin izni olmadan evlenen kölede olduğu gibi nikâh mevkufl olursa tahlil hâsıl olmaz. 2-İkinci koca, kadınla vat'ı etmiş olacak. Sadece akdin yeterli olmadığı geride geçmişti. İkinci kocanın akıllı ve ergenlik yaşında olması şart değildir. Deli olup, vat'ı etse, murahik olup tenasül uzvu hareket edip kadına karşı ilgi duyacak yaşta olsa, vat'ı etmek şartıyla tahlil hasıl olur. Boşanan kadın zimmi ise, ikinci kocanın Müslüman olması şart değildir. Vat'ı esnasında erkeğin tenasül uzvunda hararete mani kalın bir perde engel olmayacak. Ancak hararete mani olmayan ince bir şey olursa sahih olur. 3-Yapılan cinsi münasebet gusül icap edecek şekilde olacak yani iki sünnet mahallinin birleşmesi şarttır. Ancak inzal şart değildir. Zira ikinci maddede de geçtiği gibi, ikinci kocanın murahik olması yeterli idi. Vat'ın caiz bir vat'ı olması da şart değildir. İkinci koca, kadına hayızlı ve nifaslı iken veya ikisinden biri ihramlı olduğu halde vat'ı etse tahlil meydana gelir. Çünkü bu gibi hallerde vat'ı etmenin haram olması ayrı bir mesele, yeni bir hükme sebep olması ayrı bir meseledir. 4-Vat'ın normal yoldan olduğuna dair kesinlik olması şarttır. Mecbup (tenasül uzvu kesik) bir erkek ile evlenen bir kadın hamile kalmış ise vat'ı olduğu kesinlik kazandığı için ikinci kocaya helallik hâsıl olur. Hasî (husyeleri çıkarılmış erkek) ile evlenen bir kadınla ikinci koca cinsel ilişkiye girip tenasül uzvu dâhil olmuş ise yine böyledir. İkinci koca yaşlı olup, tenasül uzvu uyanıyorsa yine yeterlidir. 5-İkinci koca boşadıktan sonra iddeti bitmiş olacak. Çünkü iddet bitmeden yapılan nikâh sahih değildir. (Kuduri, 1966:123; Kasani, 1998: 4/403vd; Ceziri, 4/77vd; Zuhayli, 7/474vd; Bilmen, 2/108 vd.)

b-Maliki Mezhebi

Bu mezhebe göre de aşağıda zikredilen şartlar istikametinde cereyan ettiği takdirde, bir kimse başkasının üç talakla boşadığı kadını tahlil şartı ve kastı olmaksızın nikâhlayıp sonra da boşasa bu kadın birinci kocaya helal olur. 1-İkinci koca ergenlik çağına ulaşmış olacak. 2-Vat'ın normal yoldan, gusül icap edecek şekilde olması şarttır. Vat'ı esnasında tenasül uzvu uyanık olması ve üzerinde hararete mani kalın bir bez parçası olmayacak. İnce olup, hararete mani değilse bir sakınca yoktur. İnzal da şart değildir. 3-İkinci koca Müslüman olacak. Müslüman bir erkeğin boşadığı kitabî bir kadın, kitabî bir erkekle evlenip boşansa, o kadın evvelki kocasına helal olmaz. 4- Kadının hayızlı olması, her ikisinin oruçlu olması veya birinin Ramazan orucunu veya muayyen nezir orucunu tutuyor olması veya ikisinin veya birinin ihramlı olması gibi vat'a mani olan şer'i bir engel olmayacak. Bu durumlarda vat'ı, hukuk-u ilâhî olarak haram olduğu için bu hallerde yapılan vat'ı, o kadını ikinci kocaya helal kılmaz. 5-Vat'ı inkar edilmiş olmayacak. İkinci koca normal bir şekilde boşadıktan sonra taraflardan biri veya her ikisi, bu evlilik esnasında vat'ın olmadığını iddia etse yine tahlil meydana gelmez. 6- Kadın vat'a gücü yetmeyecek kadar küçük olmayacak. 7-Kadın kendisine vat'ı edildiğinin şuurunda olacak. Kadına uyurken veya baygın bir vaziyette iken veya idrak edemeyecek şekilde akli dengesi yerinde değilken vat'ı olursa bu vat'ı tahlil için yeterli değildir. Ancak erkek için bu şart yoktur. (İbn Rüşd, 1982: 2/58;Ceziri, tsz: 80vd; Zuhayli, 7/474vd; Bilmeni,1976: 2/110.)

c-Şafiî Mezhebi

Şafiî mezhebi de tahlilin meydana gelmesi için bir takım şartların bulunması gerektiğini savunur. 1-İkinci kocanın yaptığı nikâh akdi sahih olacak. Eğer fasit olursa veya şüphe ile vat'ı olursa veya zina ile vat'ı olursa tahlil hâsıl olmaz. 2-Akit esnasında tahlil şartı olmayacak. 3-Vat'ı normal yoldan gusül icap edecek şekilde olacak. 4-Vat'ı esnasında tenasül uzvu uyanık olacak, ancak kamil manada intisabı şart değildir. Vat'a mani bir halin olmaması da şart değildir. 5-İkinci koca sabi de olsa, cinsel ilişkinin tadını anlayacak yaşta olacak. Baliğ olması ve akıllı olması şart değildir. İnzal da şart değildir. İkinci kocanın hür ve Müslüman olması da şart değildir. (Zühri, 1991:374-375; Nevevi,2010:18/421-422;Ceziri, 4/82vd; Zuhayli, 7/476vd; Günenc, tsz: 353-363-364)

d-Hanbeli Mezhebi

Hanbeli mezhebine göre de aşağıda zikredeceğimiz şartlara uygun olarak meydana gelen kadının ikinci evliliği ve boşanması, birinci kocaya helal olmasını sağlar. 1-Kadın başka bir erkekle nikâhlanacak. Kadın cariye olup, efendisi vat' etse yeterli değildir. Çünkü o, koca değildir. 2-İkinci akit sahih olacak. Tahlil şartı ve kastından uzak olacak. 3-Vat'ı normal yoldan olacak. Çünkü Hz. Peygamber tahlili, her ikisinin de birbirinin balcağını tatmasına bağlamıştır. Bu da ancak normal yoldan olmasıyla mümkün olur. Bunun ölçüsü de gusül icap edecek şekilde olmasıdır. Tenasül uzvunun uyanık olma şartı da vardır. Mecbupta

sünnet mahalli kadar bir bölüm mevcut değilse kafi değildir. Hasî olup, dühul vuku bulursa kâfidir. Zira inzal şart değildir. 4-Vat'ı esnasında gerek kadında gerekse erkekte, yukarıda zikredilen manilerden vat'a mani bir hal olmayacak. 5-İkinci kocanın hür ve ergenlik çağında olması şart değildir. Köle olması veya murahık olup, vat'ı edebilmesi kafidir. (İbn Kudame,1982: 7/274vd; Ceziri, 4/84; Bilmen, 2/110) Dört mezhebin dışında diğer mezheplerin de farklı bazı şartları vardır. Ancak konunun daha fazla uzamaması için bu kadarı ile yetiniyoruz.

C-Tahlil şartıyla veya niyetiyle nikâh

Tahlil şartıyla yapılan nikâh, Maliki, Şafîî, Hanbeli, Zahiri mezheplerine göre, Hanefilerden İmam Ebu Yusuf'a göre fasittir. Çünkü tahlil şartıyla yapılan nikâh, muvakkat nikâh manasındadır. Nikâhta tevkit şartı nikâhı ifsat eder. Fasit nikâh ile de tahlil vaki olmaz. Bunlar delil olarak "Allah (anlaşmalı olarak) tahlil yapana ve kendisi için tahlil yapılan erkeğe lanet etmiştir"(Ebu Davud, 1992: Nikâh/15; Tirmizi, 1992:Nikâh/28) hadisi ile "Size kiralık tekeyi haber vereyim mi? Evet haber ver Ya Rasûlallah! Dediler. O zaman Peygamber, O, (anlaşmalı olarak) tahlil yapandır, Allah tahlil yapana da, kendisi için yapılan da lanet etsin, dedi" (İbn Mace,1992: Nikâh/33) mealindeki hadisleri alırlar. Ebu Hanife'ye göre, tahlil şartıyla yapılan nikâh sahihtir. Şart ise batıldır. İkinci koca dilerse boşar, dilerse boşamaz. Akit esnasında zikredilen şart geçersiz olmakla birlikte bu şekilde şartlı yapılan nikâh, tahrimen mekruhtur. Hanefilerden İmam Muhammed'e göre, tahlil şartı ile yapılan nikâh sahihtir. Ancak bu nikâh ile birinci kocaya helallik yolu açılmaz. Çünkü tahlil şartıyla nikâh akdinde bulunanlar, dinin tehir ettiği bir meseleyi öne almakta acele ediyorlar.(Kasani, 4/405) "Kim ki bir şeyi vaktinden evvel isti'cal eylerse mahrumiyetle muatebe olunur"(Mes'ud Efendi,1302: 39) Mecelle kaidesince mahrumiyet ile cezalandırılır. Tahlil şartı ile olan nikâh, kadını birinci kocaya helal kılmaz. Akit esnasında şart koşmadan, tahlil niyetiyle yapılan nikâh, Maliki ve Hanbeli mezhebine göre batıl olup, böyle bir nikâhla kadın birinci kocaya helal olmaz iken, Hanefi, Şafii ve Zahiri mezhebine göre ise, akit esnasında şart koşulmaksızın tahlil kasdı ile yapılan nikâh sahihtir. Böyle bir nikâh ile yapılan evlilikte ikinci kocanın vat'ı etmesiyle, kadın birinci kocaya helal olur. Zira muamelelerde sadece niyet muteber değildir.(İbn Rüşd, 2/58; Kasani, 4/405; Acat, 2011:285; İbn Kudame, 7/274vd; Bilmen, Ceziri, 4/77vd; Zuhayli, 7/476vd.)

Görüldüğü üzere, bütün mezhepler aralarında farklı görüş ayrılıkları olmakla beraber usulüne ve şartlarına uygun olarak cereyan eden tahlilin meşruiyetinde ittifak halindedirler. 1917 tarihli Aile Hukuku Kararnamesinin 117 ve 118. Maddelerinde "Talak-ı bayin fi'l-hal zevciyeti izale eder. Şu kadar ki bir veya iki talak-ı bayin tecdid-i nikâha mani olmaz. Ama üç talaktan sonra beynünet-i kat'iyye hâsıl olur. Beynünet-i kat'iyye zevcenin iddeti mürur eyledikten sonra maksad-ı tahlil ile olmayarak zevc-i ahara varıp ba'de't-tekarrub ondan iftirakı ve iddetinin müruru ile zail olur." İfadesiyle, İslam hukukçularının büyük çoğunluğunun görüşüne uyularak, üç talakla boşanan kadının, boşayan erkeğe helal olabilmesi için, kadının iddeti bittikten sonra tahlil kasdı olmaksızın bir başka erkekle evlenip zifafa girmeleri ve bundan sonraki ayrılığın ardından iddetini doldurması gerektiğini hükme bağlamıştır.(Aydın, 195:258).

SONUÇ

Görüldüğü gibi bütün mezheplere göre, şartlarına uygun olarak meydana geldiği takdirde tahlil caizdir. Bazı art niyetlilerin İslami hükümleri dolayısıyla da İslam Dinini karalamak isterken istismar ettikleri gibi anlaşmalı ve geçici, evlenme ve boşanma değildir. Aksine evlilikle ilgili hayatı tanzim eden İslam Dini, cahiliyet devrinden gelen rast gele boşamak gibi, kadınları bir takım sıkıntılara ve zararlara sokan boşanmalara son vererek, boşama müessesesine de bir çeki düzen vermiştir. Bu cümleden olarak yukarıda tahlilin meşru kılınışının hikmeti açıklanırken de ifade edildiği gibi, erkeklerin rast gele talak kelimesini kullanarak kadınların zarara ve sıkıntıya sokulmasını önlemek için dinimiz, hanımını üç talakla boşayan erkeğe ceza olarak boşadığı hanıma tekrar dönmesini, muvakkat olarak haram kılmış ve tekrar onunla evlenmeyi, diğerlerinin de bundan ders alarak rast gele nikâh nimetine nankörlük yapmamaları için çok ağır şartlara bağlamıştır. Düşünüldüğü takdirde tahlil meselesi, istismar edilecek bir mesele değil, bilakis yine aynı art niyetli kişilerce İslam, kadına değer vermiyor yaygaralarına karşı, kadına verilen değer in ifadesidir. Çünkü İslam bu hükmü koymak suretiyle kadına sahip çıkılmasını, boşamanın onlara karşı koz olarak kullanılmasına set çekmiştir. Tahlil müessesesinin İslam toplumlarında zaman zaman yanlış uygulanmasını, İslamın böyle bir işlemi caiz görüp tavsiye etmesi şeklinde değil, diğer toplumlar gibi İslam toplumunda da zaman zaman bu tür ihlal ve istismarların olabileceği şeklinde açıklamak ve bu tür gelişmeleri fertlerin, dinin emir ve yasaklarına uymada gösterdikleri şahsi zaafa bağlamak daha yerinde olur.

KAYNAKÇA

AHMET, NAİM (1985). *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
AYDIN, M. Akif (1985). *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

BİLMEN, Ömer Nasuhi (1976). *Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul: Bilmen Yayınevi.
CEZİRİ, Abdurrahman (tsz). *Kitabu'l-Fıkh ale'l-Mezahibi'l-Erbea*, Kahire: Şirketü'l-Fenni'-t-Tıbaa.
DAVUTOĞLU, Ahmed (1977). *Sahihi Müslim Tercümesi ve Şerhi*, İstanbul: Işık Yayınları.
EBU DAVUT, Süleyman b. Eş'as es Sicistani (1992). *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
EMİROĞLU, H. Tahsin (1974). *Esbab-ı Nüzül*, Konya: Tekin Kitabevi.
ERDOĞAN, Mehmet (2010). *Fıkh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Yayınları.
GÜNENÇ, Halil (tsz). *Büyük Şafii İlmihali*, İstanbul: Yasin Yayınları.
İBN ABİDİN, Muhammed Emin Ömer b. Abdülaziz (tsz). *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar Şerhu Tenviru'l-Ebsar*, Beyrut: İhyai't-Türasi'l-Arabi.
İBN KUDAME, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed (1982). *el-Muğni*, Beyru: Daru'l-Fikr.
İBN MACE, Ebu Abdullah b. Zeyd (1992). *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı yayınları.
İBN RÜŞD, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Hafid (1982). *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid*, İstanbul: Kahraman Yayınları.
KASANİ, Alaaddin Ebu Bekr b. Mes'ud (1998). *Bedaiu's-Sanai' fi Tertibi's-Şerai'*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
KÖSE, Saffet, "Hülle", DİA, İstanbul.
MEHMET ZİHNİ EFENDİ (2014). *Nimet-i İslam*, İstanbul: Çamlıca Yayınevi.
MES'UD EFENDİ (1302). *Mir'at-ı Mecelle*, İstanbul: Matbaa'ı Osmaniyye.
MOLLA HÜSREV, Muhammed b. Feramuz,(1967). *Dürarı'l-Hukkam Şerhu Ğurari'l-Ahkam*, İstanbul: Fazilet Neşriyat.
MÜSLİM, Ebu'l-Hüsyin Müslim b. Haccac (1992). *el-Camiu's-Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
NESAI, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (1992). *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
NEVEVİ, Ebu Bekr Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref (2010). *el-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb*, Beyrut.
RAZİ, Ebu Bekir b. Abdülkadir (1993). *Muhtaru's-Sihah*, Beyrut: Daru'l-Fikr.
RAZİ, Fahrüddin Muhammed b. Ömer (1938). *Mefatihü'l-Ğayb*, Kahire: Matbaatü'l-Hayriyye.
TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (1992). *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
ZUHAYLİ, Vehbe (1989). *el-Fıkhü'l-İslami ve Edilletüh*, Dimeşk: Daru'l-Fikir.
ZÜHRİ, Muhammed (1991). *es-Siraci'l-Vehhac Şerhu Metni'l-Minhac*, Beyrut.